

Piotr Kowolik

Warsztat pracy nauczyciela początku XXI stulecia

Nauczyciel i Szkoła 1-2 (30-31), 216-228

2006

Artykuł został zdigitalizowany i opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

Warsztat pracy nauczyciela początku XXI stulecia

Podjmując teoretyczne rozważania dotyczące warsztatu pracy nauczyciela można zauważyć, że mimo dużej ilości literatury pedeutologicznej, w dziedzinie organizacji jego pracy sporo jeszcze znaków zapytania. Poszukując odpowiedzi na pytanie, co mieści się pod pojęciem warsztat, znajdowano takie określenia jak: warsztat nauczyciela; pracy zawodowej nauczyciela; pedagogiczny; metodyczny, samokształceniowy, badawczy, osobisty nauczyciela, baza materialna, stanowisko pracy. Bardzo często terminów tych używa się zamiennie. Brak w tej sprawie pewnej ścisłości i jednoznaczności pojęciowej.

Warsztat pracy nauczyciela powinien opierać się na aktualnych założeniach teorii i praktyki pedagogicznej oraz ułatwiać realizację własnej autorskiej koncepcji programowej, a co za tym idzie rozwój zawodowy nauczyciela. Tylko dzięki pracy samokształceniowej indywidualnej i kierowanej nauczyciela w jego procesie zawodowym (wiedza, umiejętności, doświadczenie, różne formy kursowe (studia podyplomowe) warsztat ten doskonalili się.

Praca nauczyciela w szkole, metody i formy, które stosuje, osiągnane wyniki są w ogromnym stopniu uwarunkowane przez warunki pracy jakie szkoła mu zaofiarowała. Na warunki pracy składa się wiele czynników. Jednym z nich jest warsztat pracy nauczyciela. Można przyjąć, że jest to zespół tych przedmiotów i urządzeń, metod, wzorów i umiejętności działania pedagogicznego, które umożliwiają nauczycielowi tworzenie optymalnych warunków do realizowania dydaktycznych i wychowawczych celów szkoły. Nie jest on jednak wykorzystywany w całości na każdej lekcji i w każdym momencie. Uzależnione to jest m.in. od realizacji celów poznawczych, kształcących i wychowawczych.

W pracy szkoły możemy wyróżnić następujące rodzaje warsztatów:

- bezpośredni warsztat ucznia (czyli to wszystko czym uczeń może i powinien manipulować, by wykonać przewidziane programem poszczególnych przedmiotów nauczania: doświadczenia, eksperymenty, badania itp.);
- warsztat nauczyciela, który służy potrzebom ucznia (tj. wyposażenie, np. pracowni, klasopracowni. Należą tutaj różnorodne narzędzia do techniki, plastyki; środki techniczne, pomoce, dzięki którym nauczyciel może oddziaływać na wyobraźnię, organizować zamierzone sytuacje dydaktyczno-wychowawcze,

- przekazywać odpowiedni zasób wiedzy, wyjaśniać nurtujące problemy i sprawdzać jakość pracy);
- warsztat nauczyciela dla jego własnego doskonalenia (gdzie powinny się znajdować środki dydaktyczne, np. narzędzia do przygotowania materiałów dydaktycznych dla uczniów typu: stempel, ksero; literatura (podręczny księgozbiór).

Pojęcie warsztatu pracy odnosi się do wszelkiej działalności zorganizowanej człowieka. *Słownik języka polskiego* podaje następującą definicję: *Warsztat - urządzenie (lub zespół urządzeń) ręczne lub mechaniczne, na którym wykonuje się określone prace rzemieślnicze albo techniczne.*

Jak widać, pojęcie "warsztat pracy zawodowej" bywa utożsamiane z pojęciem "stanowisko pracy", co prowadzi do nieporozumień, gdyż stanowisko - to głównie pomieszczenie wraz z bazą materialną, wyposażeniem i narzędziami koniecznymi do wykonania określonych zadań. Jest to definicja niepełna. Według R. Kowalczuka „*Warsztat pracy zawodowej obejmuje organizację zewnętrznych (materialnych) warunków pracy oraz organizację wewnętrznych (psychospołecznych) warunków niezbędnych do projektowania i kompleksowego wykonania zaprojektowanych zadań lub przedsięwzięć szerszych*”.

W *Vademecum młodego nauczyciela* znajduje się następujące określenie: *Przez warsztat pracy rozumiemy zespół elementów składających się na wyposażenie zewnętrzne i wewnętrzne nauczyciela.*

E. Stucki podaje, że *przez warsztat pracy rozumie się na ogół zespół metod i form treściowych i organizacyjnych stosowanych przez nauczyciela w procesie dydaktyczno-wychowawczym oraz warunki techniczne umożliwiające optymalne sterowanie tym procesem, a więc przede wszystkim odpowiednie klasy - pracownie czy pracownie wyposażone w pomoce i środki dydaktyczne.*

Zdaniem E. Zycha pod nazwą „warsztat pracy zawodowej nauczyciela” będziemy rozumieli szkołę wraz ze wszystkimi urządzeniami, technikami pracy i innymi elementami, którymi posługują się nauczyciele podczas wykonywania swoich zadań pedagogicznych. Dotyczy to zarówno czynników materialnych, jak i osobowych, które bezpośrednio lub pośrednio są wykorzystywane w procesie działań dydaktyczno-wychowawczych. Zespół tych elementów można podzielić na dwie kategorie. Do pierwszej z nich należy przede wszystkim urządzenia szkolne, które nauczyciele wykorzystują do wspomagania swoich oddziaływań na uczniów. Do drugiej zaś wszystkie informacje, symbole, idee, systemy pojęciowe, systemy umiejętności i systemy wartości lub też ogólniej struktury poznawcze, czynnościowe, motywacyjne i obejmujące ogólny poziom świadomości. Wśród tych kategorii mieszczą się także czynniki warunkujące organizację życia wewnątrz szkół”.

Jak wynika z podanych definicji warsztat pracy nauczyciela obejmuje dwa bloki czynników:

- a) materialne środowisko dydaktyczno-wychowawcze,
- b) czynniki osobowe warunkujące przebieg pracy.

Pierwszy z wymienionych bloków: materialne środowisko dydaktyczno-wychowawcze wspomaga proces nauczania poprzez dostarczanie nauczycielom przedmiotów i urządzeń, których użycie pozwala aktywizować działalność poznawczą uczniów. Można tu wymienić, np. klasopracownię wraz z wyposażeniem czy bibliotekę, itp.

Charakteryzując drugi blok czynników, czyli czynniki osobowe należy zwrócić uwagę na wiedzę nauczyciela i stopień jej zinstrumentalizowania, umiejętności dydaktyczno-wychowawcze, postawy zawodowe.

Warsztat pracy powstaje w ciągu kilku lat pracy, a przez następne bywa doskonalony, tzn. rozszerzony, uzupełniony, wzbogacony i modernizowany.

Pojęcie *warsztat* w języku polskim ma wiele znaczeń. Warsztat - etymologicznie termin pochodzenia niemieckiego Werkstatt, co znaczy pracownia; Werk - praca, wirken - działać (z greco. Ergon, dzieło); sztat, stat, od niem. Stätte, co oznacza miejsce.

Np. encyklopedia podaje: "*Warsztat* 1. urządzenie lub zespół urządzeń składających się na indywidualne stanowisko robocze, np. stolarski, tkacki 2. zespół stanowisk roboczych o jednakowym lub zbliżonym charakterze, wydzielonych w jednostkę produkcyjną typu rzemieślniczego".

W języku potocznym często używa się zamiennie pojęć warsztat - stanowisko (robocze) inaczej stanowisko pracy, czyli najmniejsza komórka organizacyjna, miejsce pracy, część powierzchni produkcyjnej zajmowana lub obsługiwana przez pracownika w celu jednorazowego lub ciągłego wykonywania wyznaczonej mu pracy; rzadziej w sensie umiejętności warsztatowych. Warsztat zawsze ukierunkowany jest na działalność profesjonalną.

Warsztat pracy nauczyciela jest uwarunkowany następującymi czynnikami:

- *pedagogicznymi* (dotyczącymi stylu pracy nauczyciela, metod i form, mentalności zawodowej. Inaczej mówiąc doskonalenie warsztatu to doskonalenie własnego systemu pracy pedagogicznej. Czynnikiem, od którego w głównej mierze zależy rozwój warsztatu pracy dydaktycznej jest sam nauczyciel twórczy - nowator);
- *osobowymi* (polegającymi na wykorzystaniu pozytywnych cech nauczyciela takich jak: pracowitość, dokładność, systematyczność, wytrwałość, obowiązkowość - czyli pełne wykorzystanie walorów osobowościowych);
- *prakseologicznymi* (poszukuje najszerzych uzgodnień wszelkich form świadomego i celowego działania z punktu widzenia jego sprawności, tj. skuteczności,

ekonomiczności, dokładności, korzystności. W obecnym systemie edukacyjnym nauczyciel występuje w roli bezpośredniego organizatora własnej pracy. Znajomość uwarunkowań organizacji działań ułatwia nauczycielowi świadomy wybór i sterowanie czynnikami sprzyjającymi, a eliminowanie czynników utrudniających organizację własnej pracy (wymiały programu i stylów nauczania). Warsztat jako kategoria prakseologiczna podlega zmianom czasowo-przestrzennym i w związku z tym winien być wciąż modernizowany zgodnie z osiągnięciami w nauce);

- *ergonomicznymi* (dostosowanie pracy i jej materialnych warunków do człowieka. Umożliwia zwiększenie wydajności pracy oraz poprawę warunków pracy i przez to stosunków międzyludzkich w zakładzie pracy. W tym znaczeniu stanowi czynnik humanizacji techniki, czyli przystosowanie jej do potrzeb i możliwości człowieka. Wadliwie zorganizowane stanowisko pracy nauczyciela nie sprzyja wydajności pracy, powoduje częste napięcia nerwowe, uciążliwości i zniechęcenie);
- *organizacyjnymi* (polega na współzależności i konieczności integracji ze składnikami działalności nauczyciela. Organizowanie warsztatu to kształtowanie warunków wychowania. Warsztat jest przygotowaniem nauczyciela do działania pedagogicznego. Nauczyciel decyduje o organizacji działań własnych i wychowanków);
- *metodycznymi* (prowadzącymi do konieczności modernizowania warsztatu, dostosowania go do nowej koncepcji pracy);
- *materialnymi* (dobór i wykorzystanie narzędzi, maszyn, surowców i wytworów pracy).

Warsztat pracy nauczyciela to warunki techniczne umożliwiające nauczycielowi sterowanie procesem edukacyjnym przy wykorzystaniu walorów osobowościowych, zdobytych wiadomości, umiejętności, doświadczenia.

Dotyczy on stylu pracy nauczyciela, metod i form, całej mentalności zawodowej (całość przekonań, postaw, nawyków myślowych, sposobów myślenia właściwych dla jednostki lub grupy). Powinien mieć charakter twórczy, indywidualny (odmienny) nie tylko ze względu na różne metody stosowane przez poszczególnych nauczycieli.

Warsztat pracy powinien być unowocześniony zgodnie z modelowymi założeniami w teorii lub praktyce. Doskonalenie warsztatu to doskonalenie własnego systemu pracy pedagogicznej.

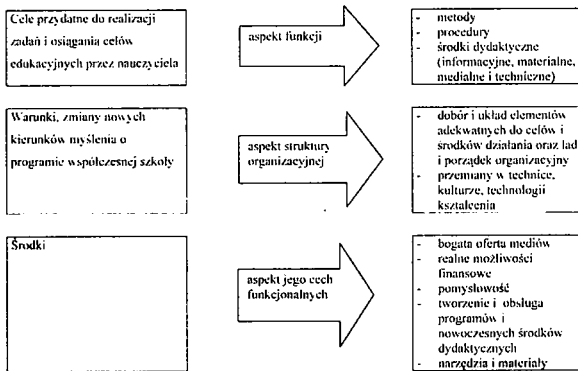
Stanowi on układ pomieszczeń o określonej powierzchni wraz z odpowiednim wyposażeniem w urządzenia i środki dydaktyczne. To stałe, zmienne i ruchome stanowiska pracy (miejsca do działania) służące organizowaniu różnych form działania dzieci i nauczyciela. To także odpowiednio ukształtowana dokumentacja

warsztatowa z przeznaczeniem do wykorzystania w organizowaniu procesu dydaktyczno-wychowawczego i własnego doskonalenia zawodowego nauczyciela w sferze nie tylko materialnej, lecz także intelektualnej i sprawności.

Jest strukturą organizacyjną, która występuje w związkach i relacjach wewnętrznych i zewnętrznych, strukturalnych i funkcjonalnych. Związki te i relacje wyznaczają cechy warsztatu. (Schemat 1).

Schemat 1

Warsztat pracy nauczyciela jako czynnik organizujący działania w relacjach do trzech członów działalności praktycznej

Źródło: Opracowano na podstawie: K. Duraj-Nowakowa, Nauczyciel. Kultura-osoba-zawód. Kielce 2000; W. Strykowski, J. Strykowska, J. Piclachowicz, Kompetencje nauczyciela szkoły współczesnej. Poznań 2003.

Inne znaczenie warsztatu to:

- miejsce realizacji praktycznej nauki zawodu,
- forma zajęć praktycznych.

Coraz częściej jednak mówi się o warsztatach w jeszcze innym znaczeniu. Warsztaty rozumiane są jako spotkania, w czasie których osoby mające duże doświadczenie zbierają się wspólnie z uczestnikami warsztatów, aby rozwiązywać nurtujące ich problemy. Uczestnicy samodzielnie określają cele, które pragną osiągnąć i biorą udział w wyborze problemów do pracy grupowej. Takie warsztaty są formą zajęć grupowych, wymagają w pełni aktywnego włączenia się każdego uczestnika do pracy grupowej, a ich celem jest uczenie się poprzez grupowe rozwiązywanie problemów i zaprojektowanie propozycji rozwiązań.

Warsztat badawczy, to zespół środków, narzędzi i metod skupionych wokół problemu badawczego, stanowiący zamkniętą całość metodyczno-badawczą.

Warsztat pracy nauczyciela - to precyzyjnie dobrane do poszczególnych celów programowych zasoby informacyjne, środki dydaktyczne (media), narzędzia i urządzenia techniczne, pozwalające na osiągnięcie najwyższego poziomu oczekiwanych rezultatów.

W edukacji medialnej warsztat nauczyciela musi być wyposażony w nowoczesny sprzęt komputerowy i sieciowy. Musi posiadać właściwe oprogramowanie komputerowe, magnetowid, kamerę video, telewizor, oprogramowanie służące jako stół montażowy, dobrze wyposażoną biblioteczkę tradycyjnych i multimedialnych opracowań. Biblioteka Internetowa, która udostępniałaby zbiory biblioteczne - na początku udostępnienie skorowidza posiadanych woluminów, a w dalszym etapie umieszczanie opracowań - streszczenia, opisy, całe dokumenty.

W celu wzajemnego przesyłania informacji budującej wiedzę z określonej dziedziny wykorzystuje się różne technologie. K. Wieczorkowski wyróżnia następujące metody i media w nauczaniu:

- *nauczanie korespondencyjne* (opiera się na przesyłaniu słuchaczom specjalnie przygotowanych materiałów szkoleniowych, (np. kaset video, kaset magnetofonowych), które słuchacz wykorzystuje w trakcie nauki oraz do samodzielnego wykonywania ćwiczeń i prac kontrolnych);
- *nauczanie za pomocą radia i telewizji* (daje możliwość do tworzenia i emisji programów edukacyjnych. Odbiór tych programów jest bierny i polega na oglądaniu lub nagrywaniu audycji z możliwością robienia notatek);
- *nauczanie za pomocą radia i telewizji z interakcją telefoniczną, telefaksową, komputerową i wizyjną* (daje możliwość jak wyżej oraz słuchacz ma okazję rozmowy z nauczycielem za pomocą telefonu lub faxu. Ma możliwość zadawania pytań i uzyskiwania odpowiedzi);
- *nauczanie wspomagane komputerem* (informacja tekstowa, graficzna i dźwiękowa przekazywana jest w przyjazny sposób, zachęcający do samodzielnego procesu kształcenia);
- *nauczanie przez sieć komputerową* (daje możliwość wielokierunkowej łączności między nauczycielem a uczniem. Zastosowanie techniki multimedialnej w przesyłaniu informacji poprzez sieć znacznie podnosi efektywność nauczania - uczenia się. Dzięki łączności wielokierunkowej istnieje możliwość dialogu za pomocą, np. poczty elektronicznej, przesyłaniu filmów lub programów multimedialnych z możliwością przetwarzania ich w komputerach.

Do najważniejszych sieci Internetu służącej do wspólnej pracy i szybkiej wymiany informacji należą:

- *poczta elektroniczna* (wykorzystana w nauczaniu na odległość w czasie rzeczywistym, jak i za pomocą skrzynki pocztowej);
- *poczta elektroniczna głosowa* (umożliwia przesyłanie cyfrowych komunikatów głosowych w postaci wcześniej spakowanych plików dźwiękowych lub "łączości na bieżąco" opartej na zasadzie telefonu);
- *poczta elektroniczna multimedialna* (umożliwia przesyłanie informacji w postaci multimedialnej zawierającej w sobie dźwięk, obraz i film);
- *listy dyskusyjne* (dają możliwość wymiany informacji między uczestnikami na określony temat);
- *FTP (File Transfer Protocol)* - program umożliwiający przesłanie plików z i do odległych systemów w całym Internecie;
- *telnet* (umożliwia pracę na odległych komputerach);
- *MUD (Multiple User Dimension)* jest interaktywnym środowiskiem dla wielu osób;
- *BBS (Bulletin Board System)* to system komputerowy dający możliwość poprzez moderny wymiany informacji tekstowej, plikowej;
- *systemy wideokonferencyjne* (nauczyciel i uczeń posiadają komputer wyposażony w zdalnie sterowaną kamerę wideo oraz czytnik dokumentów, dzięki czemu mają możliwość jednoczesnego przesyłania swoich prac);
- *systemy typu computer - mediated communication (CMC)* - to technika uważana za jeden z elementów globalnego systemu edukacji. Współcześnie może CMC łączyć w sobie problematykę badawczo-organizacyjną, technologiczną, pedagogiczną, socjologiczną i ekonomiczną. Określa się ją jako przesyłanie i odbieranie informacji, wykorzystując w tym celu komputer jako urządzenie do nadawania, odbierania i gromadzenia danych.

W praktyce edukacyjnej można wykorzystać między innymi takie techniki pedagogiczne, które stanowią ważny element warsztatu nauczyciela:

- *Seminaria on - line* (nauczyciele przygotowują wcześniej materiały i reprezentują je w trakcie seminarium. Ważne jest zadbanie o wnioski końcowe oraz określenie pewnych trendów dalszego rozwoju, zaplanowanie dalszych etapów pracy i daty kolejnego seminarium);
- *Dyskusje w małych [3-6 osobowych] grupach* (prowadzone przez lidera grupy. Zadaniem grupy jest dogłębne opracowanie określonego tematu wraz z określeniem wniosków końcowych w postaci raportów);
- *Zespoły partnerskie* (słuchacze łączeni są w pary dla wspólnej pracy dydaktycznej. Praca w zespole mobilizuje do rozwiązywania różnorodnych problemów);
- *Małe grupy robocze* (rozwiązują wspólnie problemy, wykonują projekty badawcze i piszą wspólne prace, (np. raporty). Zadania dla małych grup

- muszą być ściśle określone. Praktyka wykazuje dużą skuteczność w tych zespołach oraz wyzwała cechy odpowiedzialności);
- *Prezentacje grupowe* (słuchacze winni być często zapraszani do prowadzenia dyskusji na określony temat i prezentowanie raportów podczas konferencji komputerowych);
 - *Symulacje* wiele problemów można przedstawić w postaci modeli matematycznych, a następnie dokonać symulacji tych modeli za pomocą, np. obliczeń przy wykorzystaniu komputera. Podejście takie wymusza na słuchaczach szerokiej wiedzy z różnych dziedzin);
 - *Burze mózgów* (dyskusje na ważne tematy zmierzające do wypracowania pewnych rozwiązań, planów lub projektów. Wymaga się starannego przygotowania);
 - *Panele pytań i odpowiedzi* (szybki sposób nauki polegający na zasadzie pytań i odpowiedzi. Pytania i odpowiedzi umieszcza się w Internecie. Nauczyciel lub uczeń zdobywa pewien zasób wiedzy. System ten stosuje się w *listach dyskusyjnych*, gdzie moderator listy zestawia interesujące pytania z odpowiedziami, co pozwala nauczycielom lub uczniom list nie zadawać oczywistych pytań.

Warsztat pracy to wszystko, co jest niezbędne do wykonywania optymalnie obowiązków, wynikających ze sprawowanej opieki i wychowania głównie dzieci i młodzieży, stawiające za cel jego dobro i uzyskanie względnej samodzielności życiowej, socjalizacji i dojrzałej osobowości.

Podstawowymi elementami tak rozumianego warsztatu pracy nauczyciela będą właściwości:

- opiekuna - wychowawcy (dotyczące jego osoby, jako osoby dla innych (podopiecznych) oraz jako osoby wykonującej zawód) w zakresie wiedzy, dyspozycji osobowościowych, umiejętności);
- miejsca jego pracy.

Warsztat pracy nauczyciela powinien wyróżniać się:

- *aspektami*: osobowymi, samokształceniowymi i materialnymi;
- *funkcjami*: wspomagającymi, zespalającymi, warunkującymi optymalne relacje ucznia i nauczyciela, inspirującymi rozwój nauczyciela;
- *cechami*: strukturalnymi, funkcjonalnymi, istotnościowymi i całościowymi.

H. Zaczyński zalicza w poczet elementów warsztatu następujące składniki:

A. Część niematerialna

- 1) - *dyspozycje merytoryczne* (to ta część wiedzy nauczyciela, która pozwala mu realizować proces dydaktyczno-wychowawczy w danym przedmiocie; przygotowanie merytoryczne do lekcji należy ciągle rozszerzać, uaktualniać i optymalizować);

- 2) - *dyspozycje ogólnopedagogiczne* (studiowanie literatury pedagogicznej, doskonalenie, wymiana doświadczeń itd.; wybór właściwego postępowania pedagogicznego, tj. świadome stosowanie zasad, metod, form, środków);
- 3) - *dyspozycje metodyczne* (są to niezwykle ważne elementy wiedzy nauczycielskiej, które decydują o możliwościach i prawidłowym realizowaniu danego przedmiotu; specyficzna dydaktyka dla danego przedmiotu).

B. Część materialna

- 1) - składniki warsztatu pracy dostarczone przez pracodawcę, (tj. izba lekcyjna, stoły, krzesła, tablica, szafy, wyposażenie gabinetu nauczyciela);
- 2) - środki wyposażenia przedmiotowego (charakterystyczne składniki powiązane z danym przedmiotem nauczania);
- 3) - środki użytku ogólnego (przymiary, np. cyrkle, liniały, termometry, techniczne środki dydaktyczne);
- 4) - środki i materiały metodyczne (są to środki powiązane z danym przedmiotem nauczania, np. biblioteczka przedmiotowa zawierająca podstawowe podręczniki, czasopisma przedmiotowe, przykładowe konspekty, testy).

Pod pojęciem warsztat pracy rozumiemy całokształt metod i form, stosowanych przez nauczyciela w jego pracy dydaktyczno-wychowawczej oraz służące temu środki, tj. warunki techniczne. Te ostatnie umożliwiają pełne sterowanie procesem, a więc przede wszystkim: biblioteczka metodyczna i uczniowska, pomoce demonstracyjne oraz indywidualne dla ucznia, narzędzia służące nauczycielowi do przygotowania pomocy naukowych, pracownice lub klasopracownice.

Czynnikiem, od którego w głównej mierze zależy rozwój warsztatu pracy dydaktycznej jest sam nauczyciel. Tylko on bowiem, twórczy i poszukujący, podejmie się rozwiązywania problemów występujących w procesach dydaktyczno-wychowawczych i opiekuńczych przy wcześniej zabezpieczonym warsztacie pracy.

Jednym z podstawowych warunków osiągnięcia pożądanego stanu odnośnie organizacji własnych działań jest umiejętne zorganizowanie warsztatu pracy. Niezbędne okazuje się zwłaszcza stworzenie możliwości wyłączenia się - w pewnych przynajmniej momentach - ze wszystkich spraw bieżących, które mogłyby odwracać uwagę i przeszkadzać w skupieniu na problemach wymagających głębszego namysłu i zainteresowania.

Ważną rzeczą jest też wyposażenie warsztatu pracy w odpowiednie przedmioty i urządzenia, zwłaszcza te, które mają bezpośrednio służyć jako pomoce dydaktyczne w czasie lekcji. Nie jest sprawą obojętną sposób ich rozmieszczenia i przechowywania.

Nowe formy organizacji procesu dydaktyczno-wychowawczego wymagają m.in. swobody poruszania się i porozumienia oraz łatwego dostępu do potrzebnych (podczas lekcji) różnego rodzaju materiałów i środków dydaktycznych, jak:

encyklopedie, słowniki, atlasy, roczniki statystyczne, informatory, książki pomocnicze, fotografie, przeźrocza oraz kartoteki.

Jak stwierdza Z. Ratajek, wzorowa baza dydaktyczna, w której nauczyciel wykonuje swoje obowiązki, powinna spełniać następujące *funkcje*:

1. *naukowo-dydaktyczną* (niezbędna ilość środków dydaktycznych i sprzętu, dostępne źródła wiedzy dla ucznia, nauczycielski księgozbiór podręczny);
2. *wychowawczo-motywacyjną* (ład, porządek, właściwie zorganizowane stanowisko pracy, estetyka);
3. *higieniczno-zdrowotną* (odpowiedni sprzęt, właściwe oświetlenie, temperatura itp.).

Zawód nauczyciela jest jedną z tych nielicznych profesji, w której bez kształcenia ustawicznego (w różnych jego formach i niezależnie od pełnionej funkcji) właściwe działanie jest nie do pomyślenia. Szczególnie bogatą i stale aktualizowaną wiedzą pedagogiczną wykazać się musi każdy nauczyciel, jeśli ma ambicję osiągnięcia dobrych wyników w swej pracy. Musi wiele czasu poświęcić na własne doskonalenie.

Praca nauczyciela nie polega li tylko na wypełnianiu funkcji inspirującej i motywacyjnej pracy ucznia oraz dokonywaniu oceny tejże pracy i jej efektów, ale również na udzielaniu porad, instruktażu i szeroko rozumianego doradztwa ogólnopedagogicznego. O efektywności doradztwa pedagogicznego decyduje nie tylko doświadczenie czy praktyka pedagogiczna nauczyciela, ale przede wszystkim jego przygotowanie teoretyczne, wiedza pedagogiczna i wchłanianie nowości (czyli szeroko rozumiane innowacje pedagogiczne).

Dzisiejszy nauczyciel jest świadkiem dynamicznych przemian, zachodzących w życiu społecznym, politycznym, gospodarczym i kulturalnym naszych czasów, a charakteryzujących się olbrzymim postępem we wszystkich dziedzinach nauki i techniki. Na rynku ukazuje się wiele pozycji wydawniczych z różnych dziedzin wiedzy. Pomocą powinna okazać się biblioteczka nauczyciela, zorganizowana przez nauczyciela-bibliotekarza, a jeszcze lepiej w jego własnej pracowni.

Biblioteczka metodyczna nauczyciela, rozumiana w nowoczesnym nadzorze pedagogicznym jako centralna pracownia (pracownia wzorcowa), powinna spełniać następujące zadania:

- wyjścia naprzeciw potrzebom nauczycieli;
- stwarzanie nieodzownego minimum źródeł rozszerzających i pogłębiających zagadnienia dotyczące poszczególnych przedmiotów nauczania;
- organizowania obiegu informacji;
- budzenia aktywności czytelnika przez stwarzanie warunków sprzyjających świadomemu i umiętnemu korzystaniu z wydawnictw budzących i rozszerzających zainteresowania.

Powyższe zadania spełniać winien warsztat służby informacyjno-bibliograficznej. Podstawowym jego elementem jest księgozbiór podręczny, stale rozwijany i wzbogacany. Obejmuje on: encyklopedie ogólne i specjalne, słowniki językowe oraz rzeczowe, informatory, roczniki statystyczne, poradniki, atlasy, mapy, albumy i czasopisma bibliograficzne.

Drugim elementem służby informacyjno-bibliograficznej są katalogi biblioteczne: alfabetyczny, rzeczowy oraz pomocnicze. Ze względu na charakter i sposób wykonania są to informacje bibliograficzne, biblioteczne, katalogowe, rzeczowe i tekstowe.

Księgozbiór informacyjny musi zawierać adresy bibliotek pedagogicznych, naukowych (w kraju), publicznych (danego województwa), dane katalogu centralnego oraz informacje o sposobach korzystania z powyższych (dni i godziny otwarcia).

W biblioteczce nauczyciela winny znaleźć się pozycje z następujących dziedzin:

- kierowanie klasą;
- osobowość nauczyciela, kształtowanie jego stylu pracy;
- kształcenie, doksztalcanie i doskonalenie nauczyciela;
- wszystko o hospitaacjach zajęć;
- ocena pracy nauczyciela;
- innowacje pedagogiczne, nowatorstwo, eksperymentowanie;
- literatura dotycząca zagadnień wychowawczych, dydaktycznych i opiekuńczych;
- Dzienniki Urzędowe Ministerstwa Edukacji i Nauki, "Karta Nauczyciela";
- literatura metodyczna;
- czasopisma pedagogiczne;
- inne.

Do podstawowych środków, z których nauczyciel korzysta w doskonaleniu własnej pracy należą: książka, czasopismo, fonogramy (płyty CD i taśmy magnetofonowe z zarejestrowanymi informacjami), fotogramy, kinogramy, filmy, wideofonogramy, DVD, taśmy magnetowidowe z zarejestrowanymi informacjami dźwiękowo-wizualnymi).

Poza książkami i czasopismami w bibliotece nauczyciela powinny znajdować się takie źródła wiedzy (oprócz proponowanej wcześniej), jak:

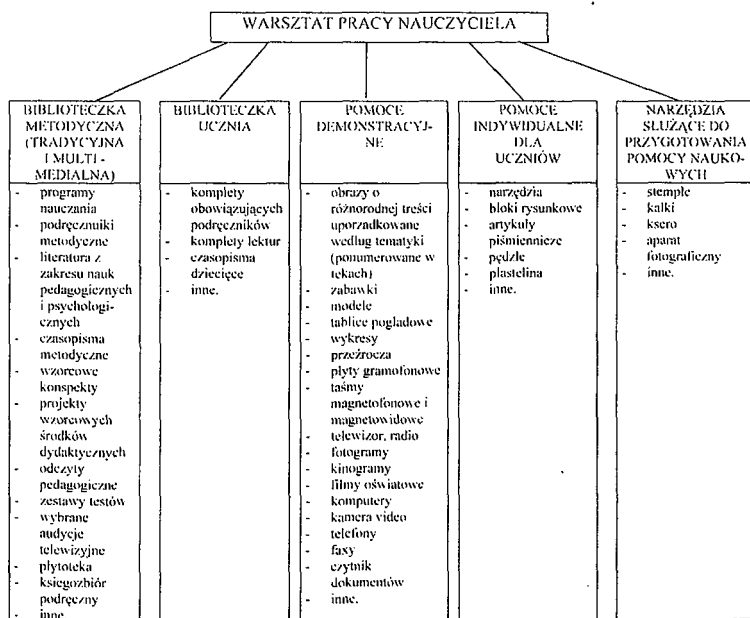
- własne opracowania naukowo-badawcze;
- projekty środków dydaktycznych, sal lekcyjnych;
- opracowania szczegółowe (własne i wybitnych nauczycieli z rejonu) uogólniające własne doświadczenia pedagogiczne, np. odczyty, artykuły, rozkłady materiału nauczania, konspekty, zadania, testy itp.;
- notatki z posiedzeń zespołów samokształceniowych, sympozjów, zjazdów, konferencji, kursów itp.;

- przykładowe lekcje;
- wywiady i inne.

Praca nauczyciela powinna być działalnością inspirującą, twórczą i badawczą. Musi to być praca koncepcyjna w zakresie organizacji nowoczesnego systemu nauczania i wychowania.

Aby tę działalność prawidłowo zaplanować i realizować, konieczny jest odpowiedni warsztat pracy. Trudno wyobrazić sobie sprawne przeprowadzenie badań w zakresie wybranych problemów przez nauczyciela, który nie ma możliwości korzystania z, tzw. małej poligrafii (narzędzia badawcze - testy, ankiety itp) oraz komputery. Brak zaplecza poligraficznego uniemożliwia sprawność przekazu informacji oraz prawidłowy przebieg samego procesu badawczego. (Tabela 1).

Tabela 1

Źródło: Koncepcja własna

Trzeba wyraźnie zaakcentować, że poziom i efekty pracy nauczyciela uzależnione są między innymi od wzorowo zorganizowanego warsztatu pracy.

Bibliografia

- Duraj-Nowakowa K., Nauczyciel. Kultura-osoba-zawód, Kielce 2000;
- Gajewska G., Doliński A., Teoretyczno-metodyczne aspekty warsztatu pedagoga, Zielona Góra 2002;
- Goriszowski W., Kowolik P., Nadzór i doradztwo pedagogiczne we wzajemnych relacjach, Katowice 1988;
- Goźlińska E., Nie lekcje lecz zajęcia edukacyjne, Warszawa 2004;
- Kowalczuk R., Podstawy psychologii, socjologii i organizacji, Warszawa 1971;
- Kropiwnicki J., Zasady organizacji pracowni przedmiotowych, "Życie Szkoły" 1980, nr 10;
- Marzec A., Organizowanie warsztatu pracy. W: Vademecum młodego nauczyciela, Kielce 1992;
- Nowacki T.W., Leksykon pedagogiki pracy, Radom-Warszawa 2004;
- Pielachowski J., Sto spraw szkoły. Miniencyklopedia prawnoorganizacyjna, Poznań 2003;
- Słownik języka polskiego, Warszawa 1981;
- Stucki E., Warsztat pracy nauczyciela klas I-III. "Życie Szkoły" 1980, nr 10;
- Wieczorkowski K., Kształcenie na dystans z wykorzystaniem sieci komputerowej. Warszawa 1996;
- Wielka Encyklopedia Powszechna, Warszawa 1969, Tom IV;
- Zaczyński H., Warsztat pracy młodego nauczyciela. W: Poradnik młodego nauczyciela szkoły podstawowej. Red. H. Zaczyński, Poznań 1985;
- Zych E., Twórczy charakter warsztatu pracy zawodowej nauczyciela, Białystok 1988;
- Żądło W., Doskonalenie warsztatu pracy nauczycieli przedszkoli, W: Akademicka edukacja nauczycieli. Z problematyki metodologii, teorii i praktyki. Red. K. Duraj-Nowakowa, Kraków 1993;

Summary

An author defines the notion of workshop , he mentions its aspects and features.